

## SUBSTANTIVACIÓ DE L'INFINITIU EN CATALÀ

### OBRES CITADES\*

(§ = citada pel §; p = cit. per la pàgina)

- BADIA = A. M. BADIA MARGARIT, *Gramàtica catalana* (Madrid 1962), 2 vols. (§).  
BATTAGLIA-PERNICONE = S. BATTAGLIA e V. PERNICONE, *La grammatica italiana* (Torí 1965) (p).  
C. L. Roumaine = B. CAZACU, CLARA GEORGETA CHIOSA, etc., *Cours de langue roumaine* (Bucarest 1967) (p).  
DCVB = A. M. ALCOVER - F. DE B. MOLL, *Diccionari Català-Valencià-Balear* (Mallorca 1930-1968) (el 1<sup>r</sup> i 2<sup>a</sup> vol., en 2<sup>a</sup> ed.).  
DGLC = P. FABRA, *Diccionari general de la llengua catalana*,<sup>4</sup> (Barcelona 1966).  
ERNOUT-THOMAS = A. ERNOUT et F. THOMAS, *Syntaxe latine*<sup>2</sup> (París 1964) (§).  
FABRA, *Conversa* | -es = P. FABRA, *Converses filològiques* (Barcelona 1954-56) (§).  
FABRA, *Coordinació* = P. FABRA, *La coordinació i la subordinació en els documents de la cancelleria catalana...* (Barcelona 1926).  
FABRA, *Gr. l. cat.* = P. FABRA, *Gramàtica de la llengua catalana* (Barcelona 1912) (§).  
FABRA, *Falles* = P. FABRA, *Les principals faltes de gramàtica* (Barcelona 1937) (§).  
FABRA, *Pòst.* = P. FABRA, *Gramàtica catalana* (pòstuma) (Barcelona 1956) (§).  
GILI = S. GILI Y GAYA, *Curso superior de sintaxis española*<sup>7</sup> (Barcelona 1960) (§).  
GREVISSE = M. GREVISSE, *Le bon usage*<sup>8</sup> (Gembloux-París 1964) (§).  
GRANDGENT = C. H. GRANDGENT, *Introducción al latín vulgar*<sup>3</sup> (Madrid 1963) (§).  
HOFMANN = J. B. HOFMANN, *El latín familiar* (Madrid 1958) (§).  
IEC = P. FABRA, *Gramàtica catalana*<sup>7</sup> (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1933) (§).  
LAROUSSE = J.-C. CHEVALIER, C. BIANCHE-BENVENISTE, etc., *Grammaire Larousse du français contemporain* (París 1964) (§).  
M. ALONSO = M. ALONSO, *Gramàtica del espanyol contemporáneo* (Madrid 1968) (p).  
MARVÀ = J. MARVÀ, *Curs pràctic de gramàtica catalana, Grau superior* (Barcelona 1934) (§).  
MEYER-LÜBKE = W. MEYER-LÜBKE, *Grammaire des langues romanes* (París 1890-1906) 4 vols. (§).  
MOLL = F. DE B. MOLL, *Gramàtica històrica catalana* (Madrid 1952) (§).

\* La grafia dels exemples citats és sempre la de la font d'on procedeixen. Les referències precedides del signe § són sempre de la present monografia.

PAR = A. PAR, *Sintaxi catalana* (Halle 1923) (§).

PAR, *Anotacions* = A. PAR, *Anotacions lingüístiques a l'edició de Curial e Güelfa* feta per Miquel i Planas (Barcelona 1932), pàgs. 461 ss. (p).

PAR, *Curial* = A. PAR, «*Curial e Güelfa*». *Notes lingüístiques y d'estil* (Barcelona 1928) (§).

PAR, *Menors* = A. PAR, *Anotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans*, AOR, IV (1931) (p).

ROCA = J. ROCA PONS, *Introducción a la gramática*, 2 vols. (Barcelona 1965) (reimpressió) (p).

SANCHIS = M. SANCHIS GUARNER, *Gramàtica valenciana* (València 1950) (§).

SECO = R. SECO, *Manual de gramática española*<sup>9</sup> (Madrid 1967) (p).

TESNIÈRE = L. TESNIÈRE, *Éléments de syntaxe structurale*<sup>2</sup> (Paris 1966) (cap. + §).

1. A les llengües romàniques l'infinitiu presenta tres matisos:

a) Té només força verbal. Depèn íntimament, sobretot, de certs verbs (*poder: no puc v e n i r*), en general asindèticament (però: *haig de v e n i r*): de manera que, tots dos, semblen un sol verb nou («perífrasi verbal»).

b) Ha esdevingut un mer substantiu. És a dir: ja no hi descobrim el matis d'«acció» característic del «verb», sinó que simplement hi veiem una «cosa» o un «fet» concrets. L'idioma pot necessitar de reduir a substantiu idees que, en un estadi anterior, en tenia prou d'expressar com a meres accions abstractes. I els nous substantius poden dur articles i determinatius, etc., i flexionar-se (en nombre):

*vull m e n j a r* = vull vianda (estadi b);

*vull m e n j a r* = vull fer l'acte, l'acció de menjar (estadi a).

c) És troba en un estadi intermedi: conserva el matis d'«acció» i les possibilitats del verb (admet subjecte i complements), però alhora fa un ofici (subjecte, complement de qualsevol mena, atribut)<sup>1</sup> que correspon al substantiu. En aquest estadi pot admetre les construccions que admeten el substantiu i el verb.

2. Tots tres punts presenten problemes:

Punt a) Per exemple, si tal o tal perífrasi és genuïna (cf. cast. *tengo que i r*, cat. *haig d'a n a r*), si ho és tal construcció infinitiva (cf. *sembla é s s e r que...*).

Punt b) Per exemple, quines possibilitats de substantivació (i, doncs, d'ús dels acompanyants) té tal idioma; a quins procediments recorre si té poques possibilitats de substantivació, etc.

1. La funció d'atribut correspon, primàriament, a l'adjectiu; però la distinció entre substantiu i adjectiu és molt subtil. Concretament en aquest cas, sovint es confonen.

Punt c) Per exemple, fins on arriba tal idioma en aquest sentit, quins lligams o quines construccions admet l'infinitiu (el cast. arriba a dir: *en mi so ñ a r t e despierto*).

A aquestes dificultats específiques de cada un dels tres matisos, se n'ajunta una altra de molt considerable: en la pràctica, aquests matisos s'interfereixen, l'abast de cada un no té límits gens clars. Per tant, no és possible de tractar la problemàtica per separat absolutament.<sup>2</sup>

3. Els gramàtics catalans s'han plantejat el problema de la substantivació de l'infinitiu, però sempre amb poca amplitud: preocupant-se gairebé exclusivament de la possibilitat d'anteposar-li l'article, i encara només en el cas que faci de subjecte o de complement directe. Val a dir que en el conjunt de la Romània hi ha estudis més amplis, però, malgrat tot, sempre han quedat unes zones menys ateses: concretament la funció de determinació circumstancial, que és precisament on els matisos *b* i *c* del § 1 conflueixen.<sup>3</sup> El fet que en català hàgim mirat el problema tan superficialment ha estat la causa que avui tinguem poc clar aquest punt tan cèntric de la sintaxi. L'estudi que n'emprenc a continuació comprèn: llatí (§ 4-5); romanès (§ 6); francès (§ 7); castellà (§ 8); altres llengües romàniques (§ 9); català, en el doble aspecte de català antic (§ 11) i català actual (§ 12) (preceptiva i ús). Però, directament, em referiré només a possibilitats morfològiques (flexió, gènere) i ús d'acompanyants propis del substantiu. Entre els acompanyants considero algunes preposicions, bé que aquest cas ha d'ésser atès més exhaustivament en un altre treball. També ha d'ésser estudiat a part l'infinitiu català exercint concretament les funcions de subjecte, atribut i complement directe, bé que ací hauré de recórrer sovint a aquesta classificació.

4. L'LATÍ.<sup>4</sup> — a) En part per influència del grec (que en feia un gran ús pel fet de posseir l'article), el llatí substantivava fàcilment l'infinitiu, però el fenomen no era un camp obert, sinó més aviat restrin-

2. En català, per ex., diem: «qui paga el sopar?», «qui paga els sopars?», «qui paga el dormir?», però no: «qui paga els dormirs?». Diem: «és qüestió de córrer més» i «no és igual córrer pel carrer que córrer per la platja», però és sospitosa una construcció com «no es pot comparar córrer pel carrer amb córrer per la platja», o «el córrer...». El castellà pot dir: «con el cantar de los pájaros», frase que el català probablement no accepta. Es a dir: les possibilitats de substantivació (estadi *b*) poden variar segons els verbs i segons la funció que encomanem a l'infinitiu.

3. Les preposicions *en*, *amb*, per ex., en general són més «de repòs» que no pas *a*, *de*; per això s'avenen més amb el substantiu que no pas amb un verb («acció») i, per tant, les llengües poc inclinades a substantivar l'infinitiu les rebutgen davant d'ell. (Cf. MEYER-LÜBKE, III, 502).

4. GRANDGENT, III; HOFMANN, 147; ERNOUT-THOMAS, 271 (aquests últims autors en fan un estudi exhaustiu); MEYER-LÜBKE, III, 16.



git, i potser era sentit com a vulgar.<sup>5</sup> El trobem a la llengua culta (*meque ... hoc ipsum nihil agere ... delectat*, Cic., ERNOUT-THOMAS, 271), sobretot a l'època imperial (*cuius [Fabii Cunctatoris] non dimicare uincere fuit*, Val. Màx., ID.), i encara més a la llengua familiar (*hic uereri [uerecundiam] perdidit*, Plaute, ID.; *meum intelligere ... nulla pecunia uendo*, Petroni, ID.). Alguns casos en obres filosòfiques (influència grega: *istuc nihil dolere, istam nescio quam indolentiam*, grec ἀπ᾽ἀθροῖα, Cic., HOFMANN, 147).

b) Amb la preposició *inter*. Primer ex. a Cic., i encara en un passatge tècnic (*inter optime ualere et grauissime aegrotare nihil [interest]*). Amb *praeter*, a Horaci (*praeter plorare*) i Ovidi. Només en època tardana el trobem amb *contra*, *de*, *iuxta*, *ad* (ERNOUT-THOMAS, 271).

c) L'infinitiu *passat* és substantivat molt rarament: *praeter amasse meum*, Ovidi, ERNOUT-THOMAS, 271.

d) Els infinitius de 'menjar i beure' ja tenien una vigència especial al llatí familiar (com a les nostres llengües): *bibere* eliminà *potus*, etc. (HOFMANN, 147).

5. A partir del baix llatí es consumà la tendència a prendre «sentit concret» un infinitiu substantivat (*bibere* = la beguda; *vivere* = la subsistència, it. *i viveri*, fr. *les vivres*, cast. *los víveres*, cat. *els queviures*) (MEYER-LÜBKE, III, 16). Les llengües romàniques, per indicar la substantivació completa, recorren a diversos procediments: des de crear un sistema complet (romanès) o esporàdic (altres llengües) de terminacions diferents, fins a adjuntar-li articles o altres marques (cf. LAROUSSE, 109) o donar-li flexió.

En grec i en llatí l'infinitiu substantivat era neutre. A les llengües romàniques és masculí (MEYER-LÜBKE, II, 392; ROCA, II, 82; GILI, 142), però hi ha qui vacilla entre considerar-lo masculí o neutre.

6. ROMANÈS.<sup>6</sup> — És l'únic idioma que ha arribat, en aquest sentit, fins a deslligar per complet morfològicament els aspectes verbal i substantiu de l'infinitiu: «tout infinitif y joue également le rôle de substantif verbal, mais alors il présente dans leur intégrité les desinences -are -ire -ère -ere, tandis que, dans sa fonction verbale, il se termine en -á, -í, [-í segons C. L. Roumaine], -ed, -e»; per tant, «peut se présenter [en la seva forma genuïnament substantiva] dans toutes les fonctions et combinaisons

5. Així es desprèn de HOFMANN, 147, i sobretot de la nota que hi posa J. Corominas.

6. MEYER-LÜBKE, II, 392, III, 16; C. L. Roumaine, 58.



dont les substantifs sont susceptibles» (MEYER-LÜBKE, *loc. cit.*): *s-a petrecut o coborîre* 's'ha produït una baixa'.

7. FRANCÈS.<sup>7</sup> — En aquesta llengua l'infinitiu substantivat ha estat un fenomen viu des dels primers textos (segle XI, sobretot segles XIII-XIV). Començà a recular als segles XV-XVI i desaparegué al segle XVII (malgrat que al segle XVI la Pléiade el recomanava), ajudat pel fet d'emmudir la -r final (amb la qual cosa l'infinitiu es confonia amb el participi en -é). Alguns han arribat a ésser usats només com a substantius (*avenir, loisir, manoir*, etc.), i altres prenen una forma diferent (*plaisir* subst., davant *plaire* verb). La llengua de la filosofia (*l'être, le non-être, le devenir, le vouloir*) és sovint influïda per l'alemany o el grec. Fora d'aquests casos, els «infinitifs substantivés sont d'un usage restreint dans la langue moderne; la plupart ont si bien revêtu le caractère de noms qu'on ne perçoit plus guère en les employant leur nature originelle de verbes. Un certain nombre admettent le pluriel» (GREVISSE).<sup>8</sup> «Frases como *le lever du soleil*» pueden construirse sólo con ciertos infinitivos fijados por el uso» (GILI, 142).

*Us preposicional.* — Admet à, de, par/pour, sans, après, jusqu'à; però no les preposicions corresponents a les llatines *in* (sí antigament), *cum*, *super* (MEYER-LÜBKE, III, 504-509). Antigament, darrera preposició (concretament, *de, à*) tendia a prendre article.

7. MEYER-LÜBKE, II, 392, III, 16; LAROUSSE, 551; GREVISSE, 752-3.

8. Pot ésser útil de transcriure la llista dels infinitius que duu Grevisse (subratllo els que ja «ne s'emploient plus que comme nom»):

|                 |                       |                             |                     |
|-----------------|-----------------------|-----------------------------|---------------------|
| <i>avenir</i>   | <i>faire</i>          | <i>manoir</i>               | <i>savoir</i>       |
| <i>avoir</i>    | <i>goûter</i>         | <i>nonchaloir</i> (vieilli) | <i>savoir-faire</i> |
| <i>baiser</i>   | <i>lâcher</i>         | <i>paraître</i>             | <i>savoir-vivre</i> |
| <i>boire</i>    | <i>laisser-aller</i>  | <i>parler</i>               | <i>sortir</i>       |
| <i>coucher</i>  | <i>laisser-courre</i> | <i>penser</i> (poétique)    | <i>souper</i>       |
| <i>déjeuner</i> | <i>laisser faire</i>  | <i>pis aller</i>            | <i>sourire</i>      |
| <i>devoir</i>   | <i>lever</i>          | <i>plaisir</i>              | <i>souvenir</i>     |
| <i>dîner</i>    | <i>loisir</i>         | <i>pouvoir</i>              | <i>vivre</i>        |
| <i>dire</i>     | <i>manger</i>         | <i>repentir</i>             | <i>vouloir</i>      |
| <i>être</i>     | <i>marcher</i>        | <i>rire</i>                 | «etc.»              |

Duu tot seguit uns exemples posteriors al segle XVII, en què la substantivació és un tret arcaïtzant: «La diversité est si ample que tous les tons de voix, tous les MARCHERS, TOUSSERS, MOUCHERS, ÉTERNUEURS...» (PASCAL); «Quand je te vis si pâle au TOUCHER de mon aile» (MUSSET). Etc.

9. *Lever* està substantivat per l'article i pel seu complement *du soleil*, però alhora conserva tota la força verbal («acció»): és un cas claríssim de confluència dels matisos *a* i *b* del § 1. El castellà usa lliurement aquesta construcció (GILI, 143e, 2; SECO, 144), alhora que en coneix una altra («el levantarse el sol») de més acostada al matis *a* («el decirlo tú me sorprende mucho», GILI, 143c) (cf. SECO, 144).

8. A) A part el romanès i el francès, MEYER-LÜBKE, III, 16, afirma que les altres llengües romàniques substantiven lliurement l'infinitiu i (III, 153) que «la plupart des langues accompagnent, dans une mesure illimitée, l'infinitif de l'article et l'assimilent ainsi aux substantifs». És ja sabut, però, que MEYER-LÜBKE no cita en la seva gramàtica romànica gairebé mai exemples catalans.

B) CASTELLÀ.<sup>10</sup> — És la llengua que té més possibilitats sintàctiques en aquest terreny: explota sense límits els matisos *b* i *c* del § 1:

b) Com als altres idiomes, alguns infinitius «han llegado a una substantivación permanente: *pesar, haber, deber*, y hasta admiten plural: *pesares, haberes, deberes, andares, querer, dares y tomares*». «Todos los infinitivos españoles pueden llevar artículo, demostrativos, posesivos e indefinidos masculinos: *el dormir, un suponer, ese cavilar me atormenta, mi parecer, ese es otro cantar*»; «el español ha conservado entera hasta nuestros días la libertad de substantivación de todo infinitivo»; «substantiva además la forma reflexiva: *el atreverse, un continuo moverse, el arrepentirse*» (GILI, 142).

c) En aquest punt el cast. es destaca encara més de les altres llengües: barreja el valor plenament verbal (amb adverbis i subjecte propi independent del tot del verb principal) amb el valor plenament substantiu (amb article o demostratiu; però no en trobo cap exemple en plural): «el sujeto se presenta en caso genitivo si predomina en la palabra el carácter sustantivo: *el dulce lamentar de dos pastores*; si el predominante es el carácter verbal, el sujeto va en nominativo: *el venir ayer tu padre*. El objeto, en cambio, va siempre en acusativo» (SECO, 144); «tipos de esos los encuentra usted al volver una esquina» (ID., 233). Amb adverbis: «*Me cansa ese refunfuñar constantemente; El despuntar bellamente la aurora, nos animó a todos*. En alemán y en francés sería necesaria la construcción substantiva, equivalente a las españolas *ese refunfuñar constante, el bello despertar de la aurora*, con adjetivos en vez de adverbios. Cuervo (nota 70) observó con acierto que la construcción verbal es más viva y animada que la substantiva» (GILI, 143 d).<sup>11</sup> Aquesta frase de Fray Luis de León ens dóna la mesura exacta de les possibilitats del cast.: «Y la vista del cielo entonces, y el *aparacer* la hermosura del sol, es una cosa bellísima. Pues el *cantar* de las aves, ¿qué duda hay sino que...?»

*Ús preposicional.* — «La variedad de construcciones a que se presta el infinitivo español se debe en gran parte a la facilidad con que se

10. GILI, 142-144; SECO, 144, 230-233; MEYER-LÜBKE, *loc. cit.* als §§ 5-7.

11. També SECO, 232: «El empleo del infinitivo como puro sustantivo verbal da notable vivacidad al lenguaje».

combina con todas las preposiciones, conservando su doble función substantiva y verbal. Otras lenguas, como el francés, el alemán y el inglés, limitan el número de preposiciones que pueden unirse al infinitivo, o bien restringen las construcciones verbales y substantivas a que pueden aplicarse.» (GILI, 144). Els autors no alludeixen a dues variants importants de l'ús preposicional, que interessin molt de cara al català; es tracta de les construccions següents:

a) article (m., f. o n.) + de + infin.:

«en el mismo sentido: *el de considerar* el lado formal» (LLORENTE MALDONADO)

«La mejor manera (...) sería *la de decir* que (...)» (ID.)

«no me interesa *lo de ir* a Zaragoza esta noche».

b) prep. + art. (m.) o determinatiu + infin.:

«al salir de casa»

«en tu mirar constantemente al jardín».

9. ALTRES LLENGÜES ROMÀNIQUES.<sup>12</sup> — Aquí tinc poca documentació, i encara imprecisa.

a) *Ús de l'article, i altres trets substantivadors.* — MEYER-LÜBKE afirma que el fr. antic feia ús lliure de l'article, «comme il l'est encore aujourd'hui dans les langues sœurs» (II, 392); «la plupart des langues [romanes] accompagnent, dans une mesure illimitée, l'infinitif de l'article et l'assimilent ainsi aux substantifs» (III, 153). Sembla que en totes es produeix la substantivació completa d'alguns infinitius especials (els de 'menjar i beure' i altres de vitals), fins a adquirir plural; cita it. *i viveri* / fr. *les vivres* / cast. *los víveres* / port. *os viveres* (III, 16) (cf. cat. *els queviures*).

En italià, més específicament, segons BATTAGLIA-PERNICONE: «Si può dire *il legere, il partire, il costruire*, con significato analogo, rispettivamente, a: *la lettura, la partenza, la costruzione*» (280); «L'infinito presente<sup>13</sup> si adopera largamente con funzione analoga a quella del sostantivo, e veri e propri sostantivi sono diventate le forme dell'infinito presente de verbi come *piacere* (il piacere), *dovere* (il dovere) *desinare* (il desinare), *vivere* (il vivere) ecc.» (376); «l'*infinito* si può usare come un qualunque 'sostantivo' (...). 'M'affaticai *per il troppo correre*'» (525-6).

12. MEYER-LÜBKE, II, 392, III, 16, 153; BATTAGLIA-PERNICONE, 280, 375-6, 525-6; ROCA, II, 195; TESNIÈRE, 102. Deliberadament deixo de parlar ací del portuguès, tot esperant de poder fer-ho en una altra ocasió.

13. Notem això de l'infinitiu *present* (cf. § 4: situació semblant en llatí).



Aquesta doble força de l'infinitiu «è fonte per la nostra lingua di ricchezza espressiva e di grande varietà di costrutti sintattici», i citen Manzoni: «Era un bisbiglio, uno strepito, un *picchiare* e un *aprir* d'usci, un *apparire* e uno *sparir* di lucerne,<sup>14</sup> un *interrogare* di donne dalle finestre, un *rispondere* dalla strada» (376).<sup>15</sup>

Però l'infinitiu romànic (exceptuant el romanès) s'uneix més fàcilment amb el pronom personal (caràcter verbal) que no pas amb un possessiu (caràcter substantiu) (MEYER-LÜBKE, III, 16), bé que, d'altra banda, hi ha un fet que el situa més prop del substantiu («cosa o fet concrets») que del verb («acció»): el fet que, a les llengües romàniques, ha perdut (com també el participi) la distinció activa/passiva, tan viva en llatí. Cf. fr. *ce vin est prêt à boire* / *je suis prêt à boire*, cast. *le hizo prender* (= *ser prendido*) / *es de alabar* (= *ser alabado*), it. *buono da mangiare*, etc. (MEYER-LÜBKE, III, 16; TESNIÈRE, 102, 788; PAR, 825). Sembla que l'anglès es troba també poc o molt en aquesta situació: «*a story worth putting* (c'est-à-dire *being put*) *on record* 'une histoire digne d'être notée'» (TESNIÈRE, 102, 14; cf. M. ALONSO, 154, n. 25).

b) *Us preposicional*. — Poc ús de *in* i *cum*.

10. CATALÀ. — Els gramàtics, parlant de la substantivació de l'infinitiu en català, ho fan considerant-lo concretament subjecte, atribut o complement.<sup>16</sup> Per a més facilitat, no defugiré aquí aquesta classificació quan citaré tal o tal autor que s'hi basa, tot i que ja he dit que en aquest treball no enfoco el problema des d'aquest angle.

Cal advertir també que els nostres autors acostumen a tractar aquest

14. Construcció igual que la del castellà (cf. § 8 B c).

15. Altres exemples (de G. C. LEPSCHY, *La linguistica strutturale* (Torí 1966); onze ex. en sis pàgines):

«certi aspetti (...) del mutamento, quali il divenire di moda o il cessare di esser di moda di certe espressioni» (33).

«teneva sí conto dell'empirico passar del tempo» (33).

«un'innovazione nel suo essere adottata in una lingua, nel suo appartenere al sistema» (35).

«Si dovrà dunque studiare il trasformarsi di un sistema; le spinte che hanno provocato la trasformazione saranno da identificare» (35).

«consiste nell'identificare determinati aspetti» (37).

«appartengono alla linguistica strutturale per il loro insistere sul carattere (...), e per la loro ricerca di modelli» (37); «per il suo insistere» (38, dues vegades); «per il suo bersarsi cioè su procedimenti (...)» (38).

«L'Avvenire d'Italia», nom d'un periòdic de Bolonya.

16. PAR, 197, ho justifica amb una observació aguda: «No cal dir qu'el mester sintàctic, en lo qual l'article s'expandí més planerament y fàcil, fou lo del cas subjecte. Sa sobirania en la proposició lo feya més independent, y, en conseqüència, apte pera rebre lo novell determinatiu. Per açò en lo subjecte es ahont trobem la regió més lògica del article». «Los règims, complements y predicats, en cambi, oposaren gran resistencia a dexas introducir lo novell mot entre'l verb y'l substantiu, entre la preposició y'l substantiu.»

problema català partint de situacions castellanes: parlen sovint de «tra-  
duir» al català de tal o tal manera una construcció castellana. És un mè-  
tode que té uns avantatges pedagògics indiscutibles, a causa de l'actual  
situació social de la nostra llengua, però també té desavantatges científics  
palesos: mal enfocament dels problemes, solucions migrades i de vegades  
poc genuïnes.

**11. CATALÀ ANTIC.** — A) *Bernat Metge*. — Par fa també la triple  
distinció (§ 1): infinitiu mer substantiu (787), mer verb (788) i amb ca-  
racterístiques nominals i verbals alhora (789). Aquí només ens interessen  
els aspectes primer i tercer.

a) Infinitiu «devingut veritable nom substantiu, perduda en absolut  
la noció d'activitat inherent al verb»: «lo substantiu qui no té res de  
verb se comporta com tots los altres noms de niçaga nominal, en tèrmen-  
s qu'accepta los determinatius, segueix les concordances y omple funcions  
dins la proposició de conformitat amb aytal part de la gramàtica» (787).  
Concretament, ens duu aquests casos:

1) Forma diferent de l'infinitiu-verb:

«E cercava axi *mos plaers*».

2) Forma igual que l'infinitiu-verb:

«*lur parer*»<sup>17</sup>

«Be es ver que en *lur beure* han gran abstinencia»

«ha seguit lo *desordenat voler*»

«en actes virtuosos e de *gran valor, saber e enginy*»

«e faesses ton *poder*»

«la tua humanitat dona a nos *audacia e gosar*»

«Aitant me plaurà lo teu *parlar* com lo *callar*» (MOIL, 581).

b) L'infinitiu presenta alhora característiques nominals i verbals, és  
a dir, fa funcions de subordinada substantiva: «Les llengües ibèriques  
fruhexen de més llibertat que les altres romàniques pera esmerçar l'inf-  
initiu en tots aquests oficis sintàctichs; y lo català de *Metge ne gaudeix*  
*àdhuch més francament qu'avuy*» (790, subratllat meu). Par ens fa remar-  
car que Metge usa amb gran facilitat els determinatius (article i possessiu)  
amb l'infinitiu, malgrat — afegeix — l'opinió de Meyer-Lübke, III, 16  
(789-790). Vegem quin ús fa Metge d'aquestes marques morfològiques i  
quin ordre de col·locació observa, sobretot amb l'infinitiu-subjecte.

17. Segons DCVB, és verb arcaic: avui només se'n conserva, a Mallorca, la forma  
*par*, en el sintagma «par + que»: «Par que haja de ploure». Substituït, com a verb, per  
*aparèixer*, *parèixer* i *semblar*, també existents antigament.

α) *Infinitiu-subjecte* (198, 790-792):<sup>18</sup>

1) Lligam zero: anteposat: cap exemple; posposat: 7 casos:

«piyor estaria a mi no deffendre veritat»  
 «no es legut als homens saber ho»  
 «fo licit (...) elegir altra vegada».

2) Amb preposició: anteposat: cap exemple; posposat: 1 cas amb *a* i 1 amb *de* (n'hi afegeixo un amb *de* de MOLL, 524):

«puys convendrals *a furtar* o medicar per lo mon»  
 «pus vees que fos perillos *de morir*»  
 A mi no és llegut *de fer*» (MOLL)

3) Amb article: anteposat: 2 casos; posposat: 1 cas.

«*Lentrar* no es de treball mes *ixir* es impossible»  
 «no es menor cosa quel *pintar* de les dones *lo raure* quels homens fan fer de lur barba»

β) *Infinitiu-règim directe* (793-817) (per no allargar-me excessivament anoto només l'ús d'article i altres determinatius; deixo els lligams zero i preposicional):<sup>19</sup>

1) Amb article: posposat: 1 cas:

«tant prestes les han com han los cans *lo orinar*»

2) Amb altres determinatius: cap exemple.

γ) *Altres complements*: «Observem com Metge àdhuch intercala l'article entre la preposició y l'infinitiu, construcció qu'avuy rebutgem» (PAR, 790) (v. § 8 B b i nota 16):

1) Amb article: 2 casos:

«*Per lencercar* com poguera saber alcunes coses sdevenidores» (790)  
 «De la superfluitat *del arrear e del ligar* de les dones» (826)

2) Amb altres determinatius: 2 casos:

«La gran cura... que han *en lur ligar*» (790)  
 «hauran aparellades *a lur pintar*» (821).

18. PAR, 791 i 792, afirma que «l'infinitiu subjecte se nos es tostemps presentat pur, ço es, sens preposició. Escarsíssim es que aixís no sia», i a 197-198 ens en dóna una explicació diacrònica a partir del llatí i ens adverteix que «Metge esmerça l'article [en general, davant qualsevol substantiu] molt menys sovint que nosaltres» (197). Cf. nota 16.

19. Per a interpretar bé la situació cal tornar a recordar el que hem dit a α i a les notes 16 i 18. També Par hi insisteix diverses vegades: «Metge suprimeix [amb el règim directe normal, és a dir, ocupat per un substantiu] molt més que nosaltres l'article» (198).



B) *Faula de les amors de Neptuno y Dyana*. — Aquesta obreta ocupa (dins el *Novelari català dels s. XIV a XVIII*, vol. III, Barcelona 1908-1916) 573 línies. Doncs bé: hi ha 36 casos d'infinitiu totalment substantivats, o bé amb doble força substantiva-verbal. Tots duen article, possessiu o determinatiu. Hi ha les funcions de subjecte, de règim directe (amb casos d'anteposició, per raó de sintaxi llatina) i d'altres complements. Precisament a causa de l'ús tan generalitzat de les marques del veritable substantiu no és fàcil de fer una classificació en «veritables i definitius substantius» i «substantius-verbs». Em limito a transcriure uns quants exemples, seguits de la línia de l'edició (exemples a). Si l'infinitiu no té únicament força verbal, hi apareix molt rarament sol o precedit de *de* (exemples b).

a) «moguda *del pensar*» (26)

«per a veure lo comens *del naxer* de tal aygue» (34)

«lo *delitar* movent lo terçer pas, dona nom al terçer» (71)

«lo *parlar* (règ. directe) me empatxa» (114)

«de *vostres plaers*» (138)

«creixia tots jorns en *presumir*» (= en la seva presumpció) (188)

«de manera *quel presumir* manchant, (...) sola la cubdícia staua fabricant camins de *reparar* al manchament» (228)

«lo nombre de moltes no fa menor la quantitat *del donar* a quiscuna» (301)

«la fi de totes y *del obrar* dels dos fou, della lo *offerir*, y dell lo *acceptar* la femenil vergonya» (343)

«encara ab alguns usa lo *disimular*» (383)

«denunciador de son sacret *voler*» (398)

«scolta de aquelles lo *determinar*» (= el veredict) (415)

«volia replicar *al dir* de les tres nimphes» (455)

b) «No deslibere per ara *recitar* diuersitat de tantes causes (...); mes *descriure* hun acte molt strany» (97)

«nom pogues inculpar *de no hauer* vsat totes mes forses» (132)

C) *Curial e Güelfa*.<sup>20</sup> — a) «Son notables aquests infinitius usats com a mers substantius» (PAR, *Curial*, 104) (forma igual que l'infinitiu-verb):

«tots los *plaers* (...) li semblaren *desplaers*» (13147)<sup>21</sup>

«li poria esser molt noyble *al plaer* e a la honor» (10315)

20. Em baso en PAR, *Curial i Anotacions*, però en comprovo i completo els exemples (al darrera de cadascun hi ha el número de la línia corresponent a l'edició de Miquel i Planas), cosa que em fa adonar que Par els ha triats un xic a corre-cuita i els ha transcrits amb poc de compte: és una llàstima que no ens ofereixi un estudi més fidedigne i més complet del fenomen.

21. *Plaer* o *pler*, segons DCVB, és verb arcaic, avui *plaure*, també existent antigament.

«en menjars, conuits e festes, vestirs e (...), despenia (...) lo temps» (13830)  
 «diverses maneres de ladrars» (8563)  
 «contempla aquells abraçars e besars, tan saborosos» (13145)  
 «I abraçar e la festa fonch gran» (14509)  
 «li dona un besar» (?)

b) «ab vàlua substantivada y acompanyats del article definit» (PAR, *Curial*, 104):

α) *Infinitiu-subjecte* (Par només dóna casos d'article; completo jo):

1) Amb article: anteposats, 2 casos; posposats, 3 casos:

«quant costa (...) lo amar se lun a laltre» (18)  
 «les saluts dels cauallers errants (...) es lo rompre les lances» (5577)  
 «Duna part veyia que lestar en Monferrat (...) li poria esser molt noyble» (10314)  
 «Bo seria lo madurar, si lo temps ho soferia; mas lo podrir es cosa dampnada» (11470)

2) Lligam zero: 2 casos, anteposats:

«Car estar musant e no haver de que sostenir lestat en lo qual se era mes (...), haurie desonor e molt gran abatiment» (10316).

β) *Règim directe*. Cap exemple a Par.

γ) *Altres complements*. Un exemple, amb article:

«axi en lo deuisar de les armes com en la eleccio (...) de jutge» (14116).

D) *Altres autors*. — PAR, *Menors*, 179. Només hi trobo un exemple (a Jacob Xalabin) de substantivació definitiva:

«Ali Baxa procehia fer sos plers della, los quals» (...)

FABRA, *Converses*, 228, afirma que (subratllat meu) «En el cas en què un infinitiu que fa de *subjecte* del verb principal va al darrera d'aquest, així com en el cas en què un infinitiu fa de *complement directe* de determinats verbs, el català antic, a l'infinitiu precedit d'article que ofereixen els passatges transcrits [del «català escrit» modern], oposa normalment<sup>22</sup> l'infinitiu precedit de la preposició *de*», i duu sis exemples, tots de *Tirant*: 3 de subjecte posposat i 3 de compl. dir. posposat. MOLL, 524,

22. Fabra usa molt en els seus escrits l'adverbi *normalment*, però no vol dir «en general», sinó més aviat «la norma és, el criteri és, l'ús és» (cf. *Pòst.*, 55, punt primer, i 113).

no es refereix ex professo al cat. antic, però porta un cas de *Tirant*, posat sense article ni preposició, i un altre de Metge, amb *de*, ja citat. *Tirant*:

«Molt me tarda *de saber-ho*»

«E si a mi era lícit *de yo recitar* les perfeccions...»

«Haguessen votat *de star* deu anys en...»

«Sperar *de veure*...»

«Natural condició és a natura humana *amar*» (MOLL).

Enlloc més de la bibliografia consultada (FABRA, *Pòst.*, 94-97, *Gr. l. cat.*, *Converses*, *Falles*, *Coordinació*; IEC; MOLL; SANCHIS, 346; BADIA, 221, 3; 244, 3; 295, 2) no es fa referència explícita a l'estat clàssic d'aquesta qüestió. Els gramàtics moderns pressuposen, doncs, un estudi que no està fet, i creuen que l'ús antic coincideix amb l'ús «preceptiu» actual.

E) *Ús de les preposicions davant l'infinitiu*. — Normalment, als textos clàssics trobem les preposicions *a* i *de* (alternant amb lligam zero en algunes funcions), *en*, *per* i *sens*; no he trobat ni una sola vegada *amb*.

F) *Conclusió*. — La substantivació de l'infinitiu en català antic era un fenomen perfectament viu i normal, així com també l'ús de l'infinitiu amb els dos valors nominal i verbal ben palesos (ús conjunt d'article o determinants i complements o pronominals o adverbials, etc.): «lo amar se lun a laltre», «axí en lo deusar de les armes», «si a mi era lícit de yo recitar les perfeccions», «la superfluitat del arrear e del ligar de les dones»). La situació era, si fa no fa, com en les altres llengües romàniques; només que el castellà (per citar un cas molt clar i molt important per al català) ha conservat i desenvolupat aquesta facultat. «Los gramàtics moderns titllen l'ús del article ab l'infinitiu de castellanisme: potser la llengua ara no s'en alta; mes lo català antich nos mostra que no ho es» (PAR, *Curial*, 104).

12. CATALÀ ACTUAL. — L'ús de l'infinitiu que propugnen les gramàtiques catalanes modernes es basa en l'afirmació de Fabra citada al § 11 D (pretès suport de la llengua clàssica) i en una altra de la *Conversa* 231 (suport de la llengua parlada actual): «Per això convé d'insistir que allí on el català parlat fa ús de l'infinitiu precedit de la preposició, no hi hem de veure una construcció defectuosa, sinó, al contrari, ben acceptable i digna d'ésser més aviat generalitzada a altres casos on la influència castellana ha decantat la balança a favor de la simple juxtaposició».

Doncs bé. La primera afirmació de Fabra, importantíssima, no con-



corda amb la conclusió del § 11 F, treta dels pocs estudis fets fins ara i harmònica amb les altres llengües romàniques.

A) *Infinitiu definitivament substantivats*. — Cap gramàtic no s'hi refereix d'una manera exhaustiva. Fabra (*Converses*, 229) ens dóna un sol infinitiu «esdevingut un veritable substantiu»:

«*El dinar ha estat esplèndid*».

Badia (219) diu que hi ha infinitius «que han llegado a un grado de sustantivación definitiva: *deure*, *plaer* (frente al verbo propio *plaure*), etcétera». Marvà (274) diu: «Del verb *menjar*, hom en deriva el substantiu 'menjar' (*és un 'menjar' substanciós*; *el 'menjar' d'ací no li prova*)». I aquí s'acaba la documentació gramatical escrita.<sup>23</sup> La resta ja es refereix a l'infinitiu com a subjecte, etc.

Aquest silenci gairebé total en un punt tan important crec que respon, primerament, al fet que és molt difícil (i potser poc útil) de separar els dos aspectes d'aquesta qüestió («infinitiu únicament substantiu» i «infin. substantiu i verb alhora»), i, en segon lloc, a la notable resistència que ofereix la nostra llengua a acceptar el punt de vista dels gramàtics. Potser hi ha influït la llarga pressió del sistema castellà, tan flexible i econòmic, tan còmode per a nosaltres. De fet, els nostres gramàtics acostumen a tractar aquest tema partint de la situació del castellà. Badia, l'únic autor que hi dedica un espai raonable, continua (*loc. cit.*):

«Aunque los infinitivos, por su carácter sustantivo, pueden llevar cualquier determinativo (*el saber no ocupa lloc...*, dicho popular; *en el seu respondre ho coneixeràs...*), hay que tener en cuenta que el catalán tolera mucho menos que el castellano la sustantivación del infinitivo, y que ante los frecuentes infinitivos sustantivados del castellano, *es mejor traducirlos al catalán por otros giros* (subr. meu): al castellano 'más brío en el acometer, más aliento en el perseverar, más destreza en el herir', haremos corresponder en catalán o el infinitivo introducido por preposición (*més impetuositat a escometre, més cor a perseverar, més destresa a ferir*), o el sustantivo posverbal equivalente (... *en l'escomesa, ... en la perseverança, ... en l'ofensa*); el castellano 'el ignorar dónde estaba lo tenía ansioso', más que mediante una traducción literal (*l'ignorar on era el neguitejava*), poco genuina, encontrará expresión correcta o a través del uso nominal, pero no sustantivado (*ignorar on era...*) o con el infinitivo dependiente de preposición (*el neguitejava d'ignorar on era*), construcción la más típica catalana».

23. Hi podríem afegir algunes notes aparegudes en periòdics (p. ex., ARTELLS, «Serra d'Or», jul. i oct. de 1967, pàg. 45), però la informació no augmenta.

D'aquesta citació es desprèn clarament que el català genuí es resisteix a *substantivar* l'infinitiu (a posar-li les marques del substantiu: article, adjectius, plural), però no a usar-lo *nominalment* (sol o precedit de *de*).

a) En el primer cas, prefereix de recórrer a un veritable *substantiu postverbal*. Però en bona part potser radica aquí la dificultat: sovint ens manquen aquests substantius. Comparem aquests exemples:

|                                       |   |                    |
|---------------------------------------|---|--------------------|
| «Li agrada el trot dels cavalls»      | } | substantius        |
| «Li agrada el caminar dels elefants»  |   |                    |
| «Li agrada (de) trotar pels rostolls» | } | verbs (ús nominal) |
| «Li agrada (de) caminar de nits»      |   |                    |
| «Sento el trot dels cavalls»          | } | substantius        |
| «Sento el caminar dels elefants»      |   |                    |
| «Sento trotar els cavalls»            | } | verbs              |
| «Sento caminar els elefants»          |   |                    |

O bé, encara ens interessa poc o molt la noció d'«acció» davant la de «fet aconseguit» (cf. § 1 b), i aleshores usem un infinitiu malgrat que disposem d'un substantiu, postverbal o no. El cas és que ens podem trobar amb tres situacions semànticament diferents:

- «els perills del naixement» (del fet, de la cosa anomenada «naixement»)
- «els perills del néixer» (de l'acte, del moment de néixer)
- «els perills de néixer» (com si diguéssim «la probabilitat que neixi un fill», etc.).

Així mateix diem: «hi haurà una bona collita d'olives», però: «s'atansa el collir olives»; «en aquest camp hi haurà un bon tall / una bona sega d'alfals», però: «veniu pel segar» i àdhuc «veniu pel segar el blat» (diferent de: «per segar el blat»; cf.: «després del segar» / «després de segar»).

b) Quan manquen, doncs, aquests substantius, i sobretot si encara sentim interès en l'«acció» verbal, la llengua escrita i la parlada d'avui vacillen,<sup>24</sup> i la gramàtica no acaba de trobar els límits, perquè potser

24. Un cas ben demostratiu: J. AMADES, *Folklore de Catalunya*, II (Barcelona 1951). Repassant-ne l'índex trobem:

Cançó per a la desperta (= per a despertar?) per al rosari de l'aurora (105) | cançó del combregar (107) | Cançons de la mort del porc (205) | cançó de fer botifarres (205) | c. de bateig (263) | c. de dansa (280) | c. de caçador (396) | c. de pescador (402) | c. de pescar (402) | c. de tirar l'art (403), etc. | c. de salar peix (426) | c. de l'elaboració de la llet (434) | per munyir (434), etc. | c. de tondre (436), de guardar (438), de picar pells i esca (439) | c. de sembra («de la temporada de la sembra») (465), per llaurar (465), c. de sembrar («dins el grup de *sembra*, les destinades al fet concret de sembrar») (471) | c. de messes: c. de segar (cf. *sembra*) (486) | c. de verema: c. de podar, de collir raïms, de trepitjar (cf. id.) (519 ss.) | c. de collir olives: d'esporgar, de collir, de moldre (aquí manca el paral·lisme d'abans) (531 ss.) | c. del conreu del cànem i lli: per fer-lo créixer; per arrencar; d'agranar; d'espadar; per pentinar (observem les vacil·lacions) (546 ss.) | c. de trencar ametlles (566): c. d'esclofollar (584) | etc. | c. de fuster (667): de picar fusta (672) c. d'encantament (790).

no existeixen. Potser el català actual es troba en la necessitat de substantivar, bé que aquesta necessitat no sigui tan forta que ens emmeni a una situació tan avançada com la del castellà.

c) A continuació dono una llista dels infinitius que sembla que han assolit una substantivació més clara i d'ús més general. Quan hi coexisteix un substantiu, l'anoto a mà dreta.<sup>25</sup> Si el *DGLC* esmenta expressament el caràcter substantiu, ho indico també (32 casos).

| INFINITIUS SUBSTANTIVATS      | NO<br>EXISTEIXEN<br>COM A VERBS | COINCI-<br>DEIXEN AMB<br>INFINITIUS<br>FRANCESOS | SUBSTANTIUS COEXISTENTS                            |
|-------------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------|----------------------------------------------------|
| 1 afer <i>DGLC</i> .....      | ×                               |                                                  | (tasca, feina, etc.)                               |
| 2 avenir <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                | (esdevenidor, futur, demà)                         |
| 3 batre <i>DGLC</i> , ull...  |                                 |                                                  |                                                    |
| 4 benestar <i>DGLC</i> ....   |                                 |                                                  |                                                    |
| 5 berenar <i>DGLC</i> ....    |                                 |                                                  | berenar, berenada («berenar abundós» <i>DGLC</i> ) |
| 6 besar <i>DGLC</i> .....     |                                 |                                                  | (petó), bes, besada                                |
| 7 beure.....                  |                                 | ×                                                | beguda                                             |
| 8 caminar.....                |                                 |                                                  | caminada                                           |
| 9 collir.....                 |                                 |                                                  | collita                                            |
| 10 deure <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                |                                                    |
| 11 dinar <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                | dinada                                             |
| 12 dir <i>DGLC</i> .....      |                                 | ×                                                |                                                    |
| 13 dormir.....                |                                 |                                                  | dormiment («Acte de dormir» <i>DGLC</i> )          |
| 14 entendre.....              |                                 |                                                  | (enteniment...)                                    |
| 15 escriure.....              |                                 |                                                  |                                                    |
| 16 esmorzar <i>DGLC</i> ....  |                                 | ×                                                | esmorzada («Acció d'esmorzar» <i>DGLC</i> )        |
| 17 ésser <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                |                                                    |
| 18 fer <i>DGLC</i> , dir..... |                                 | ×                                                |                                                    |
| 19 fumar.....                 |                                 |                                                  |                                                    |
| 20 girar <i>DGLC</i> , ull... |                                 |                                                  |                                                    |
| 21 haver <i>DGLC</i> .....    |                                 |                                                  |                                                    |
| 22 llegir.....                |                                 |                                                  |                                                    |
| 23 malestar <i>DGLC</i> ....  | ×                               |                                                  |                                                    |
| 24 menjar <i>DGLC</i> ....    |                                 | ×                                                |                                                    |
| 25 mester <i>DGLC</i> .....   | ×                               |                                                  |                                                    |
| 26 morir <i>DGLC</i> , viure. |                                 |                                                  |                                                    |
| 27 néixer.....                |                                 |                                                  |                                                    |
| 28 obrir <i>DGLC</i> , ull... |                                 |                                                  |                                                    |
| 29 parèixer.....              |                                 |                                                  |                                                    |
| 30 parer <i>DGLC</i> .....    | ×                               |                                                  | (opinió)                                           |
| 31 parlar <i>DGLC</i> .....   |                                 | ×                                                | parla                                              |

25. Observem que sovint el substantiu té un sentit passiu, davant l'activitat de l'infinitiu, i per això no serveix (*caminar* | *caminada*). Aquí també hi ha una gran gamma de matisos (*beguda* és molt prop de *beure*; *berenada* és augmentatiu davant *berenar*, etc.).



| INFINITIUS SUBSTANTIVATS      | NO<br>EXISTEIXEN<br>COM A VERBS | COINCI-<br>DEIXEN AMB<br>INFINITIUS<br>FRANCESOS | SUBSTANTIUS COEXISTENTS                                                                                                                                         |
|-------------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 32 pensar.....                |                                 | ×                                                | pensament, pensa                                                                                                                                                |
| 33 plaer <i>DGLC</i> .....    | ×                               | ×                                                | (complaença)                                                                                                                                                    |
| 34 poder <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                |                                                                                                                                                                 |
| 35 quefer <i>DGLC</i> .....   | ×                               |                                                  | (ocupació, afer, tasca)                                                                                                                                         |
| 36 queviures <i>DGLC</i> ...  | ×                               | (×)                                              |                                                                                                                                                                 |
| 37 rebre.....                 |                                 |                                                  |                                                                                                                                                                 |
| 38 riure <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                | rialla                                                                                                                                                          |
| 39 saber <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                |                                                                                                                                                                 |
| 40 segar.....                 |                                 |                                                  | sega («Acció de segar... /<br>Època de la sega» <i>DGLC</i> ),<br>segada («Acció de segar»<br><i>DGLC</i> )                                                     |
| 41 semblar.....               |                                 |                                                  |                                                                                                                                                                 |
| 42 sembrar.....               |                                 |                                                  | sembrar («Acció de sembrar...<br>El temps en què es fa...»<br><i>DGLC</i> ), sembrada («Acció<br>de s.» <i>id.</i> ), sembrament ( <i>id.</i> ,<br><i>id.</i> ) |
| 43 somriure <i>DGLC</i> ....  |                                 | ×                                                | somris                                                                                                                                                          |
| 44 sopar <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                |                                                                                                                                                                 |
| 45 tancar <i>DGLC</i> , ull.. |                                 |                                                  |                                                                                                                                                                 |
| 46 viure <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                | vida                                                                                                                                                            |
| 47 voler <i>DGLC</i> .....    |                                 | ×                                                | voluntat                                                                                                                                                        |

d) Exemples:<sup>26</sup>

1. «Tinc molts afers» (*DGLC*).
2. «El meu avenir és poc clar».
3. «Després del segar ve el batre» (pop.); v. *tancar* (núm. 45).
4. «aquell ambient de Mallorca, tan ple de benestar» (J. PLA, *DCVB*).
5. «Ab almorzàs | e berenàs, | ... | li feu guastar | la bona let»  
(*Spill, DCVB*).
6. «dames delicades, que s'esfullarien d'un besar» (CARNER, *Sota les frondes gotejants*).
7. «Pagar el beure»; «preparar les begudes».
8. «ja no em fa goig el caminar de nit».  
«fes-me'n serment, pel vent rebel, | ... | pel caminar de nits, que  
és cosa brava» (SAGARRA, *La mort de Joan de l'Ós*).  
«quan un passa, ressona tant el caminar, que...» (RUSIÑOL, *L'illa de la calma*).  
«S'aplica a un moviment de fort balanceig, espec. al caminar»  
(*DGLC, banzim-banzam*).  
«d'un caminar (nom), diem que és lent, ràpid» (FABRA, *Pòst.*, 88).

26. Tant aquí com després a 12 B dono algun exemple del cat. antic, tot i que ara tracto del cat. modern. Ho faig només quan l'exemple és molt il·lustratiu i es tracta d'un infinitiu que avui també trobem substantivat sovint.

9. Vegeu *supra*, 12 A a.
10. «Els deures conjugals» (DGLC).
11. «Assistir a un dinar. ¿Ja està el dinar?» (DGLC).
12. «Una cosa és el dir i una altra el fer. Això és un dir» (DGLC).  
«Al dir no li feren casa» (C. SALVADOR, *Parleu bé*, pàg. 43).
13. «Em deveu el dormir. Em deveu dues nits»; «i les remors fosques d'una sala (...) no em lleven el dormir» (FOIX, *L'Estrella d'En Perris*, 13).
14. «al meu entendre» (pop.). «Confirmava d'una manera ben clara, al meu entendre, que...» (PEDROLO, *M'enterro en els fonaments* 158).
15. «El llegir li fa perdre l'escriure» (pop.).
16. «Fer un bon esmorzar» (DGLC).
17. «Són uns éssers desgraciats» (DGLC).
18. Vegeu *dir* (núm. 12). «Al mateix fer» (pop.). «— Practico el no fer res. | — I quina diferència hi ha entre el no fer res i l'acció?» (PEDROLO, *Els pòtols místics*, 211).
19. «El fumar és perjudicial» (ARTELLS, «Serra d'Or», oct. 1967, pàg. 45).
20. Vegeu *tancar* (núm. 45).
21. «Ab l'aver meu ay fayta una torr» (J. de FOIXÀ, *Vers e regles de trobar*, ed. P. Palumbo (Mòdena 1952), 91).
22. Vegeu *escriure* (núm. 15).
23. «La causa de llur malestar provenia de...» (POXS, *DCVB*).
24. «encara no ens han portat el menjar» (DGLC).
25. «A uos és donad a conòxer lo mester del regisme de Déu» (*Hom. Org.*, *DCVB*). Vegeu nota 16.
26. Vegeu *viure* (núm. 46).
27. «Qui ho té del néixer mai ho deixa» (*DCVB*, *nàixer*).
28. Vegeu *tancar* (núm. 45).
29. *Parèixer*. Segons *DCVB*, substantivat en el sentit d'«aparença, indicis», en l'expressió «Al parèixer» («Déu, an el parèixer, vol que tu sies...», PENYA, escriptor vuitcentista), «parer, opinió» («Al meu parèixer», Mallorca). Vegeu *parer* (núm. 30).
30. «Segons el meu parer» (DGLC).
31. «Els parlars de França» (DGLC); «que el respecte elevaria gest i parlar» (ORS, *La Ben Plantada*, VIII).
32. «perquè s'acata i respecta | el pensar de cada u» (*La terra de xaixa*, pop.).
33. «Els plaers del món» (DGLC).
34. «Revestit de plens poders» (DGLC).
35. «a casa vostra i en els vostres quefers» (MARAGALL, *La ciutat del perdó*); «a oblidar vostres quefers i vostres inquietuds» (ID., *L'església cremada*).
36. «Llur ideal és que els queviures tinguin (...) una flonja consistència» (J. CARNER, *DCVB*).
37. «Et tocarà el rebre» (pop.). *DCVB* (*rebre*, 5a) duu «Avui et tocarà rebre», però tot seguit documenta: «li havia tocat el rebre» (A. PLANA, *A l'ombra de Santa Maria del Mar*, 96).
38. «Un riure inextingible» (DGLC). «Lo riure de les altres Hespèrides enyor» (VERDAGUER, *Atlàntida*, x).

39. «Posar algú tot el seu saber en una empresa» (DGLC).
40. Vegeu *batre* (núm. 3).
41. «el meu semblar»; «al meu semblar» (pop.). V. *parer* (núm. 30).
42. «El semblar i el casar, a Déu l'has de comanar» (Mallorca, DCVB).
43. «Té un somriure per a tothom» (DGLC).
44. «Un sopar lleuger» (DGLC).
45. Batre | girar | obrir | tancar. «En un girar d'ulls, en un tancar (i obrir) d'ulls, en un batre d'ulls» (DGLC, s. v. *ull*). «En un tancar i obrir d'ulls» (GAZIEL, *Castella endins*, 2.<sup>a</sup> ed., pàg. 68).
46. «Li són iguals el viure i el morir» (DGLC). «Estil i normes de bellesa i ben viure» (ORS, *loc. cit.*)
47. «Siats tuyt de un voler e d'una volentat» (MUNTANER, DCVB, *voler*, III, 1). «Per un voler de Déu» (DCVB).

B) *Altres exemples de substantivació, recollits a l'atzar.* — Bé que la llengua avui vacilli, el recel de substantivar els infinitius persisteix en uns certs sectors i en un cert grau. Els exemples que ara donaré recullen casos d'ús de marques substantivadores (1 a 20) i casos de recurs a altres solucions (21 a 27), entre els quals val la pena de destacar el de Riba (26). És important d'observar que els exemples van des de Fabra (14) fins a tonades populars (11), passant per altres gramàtics (8, 15).

1. «Hi ha un esbojarrament d'innocència en el florir d'aquests arbres» (MARAGALL, *Obres Completes*, I (Barcelona 1960), 744 A).
2. «¿Què sabia jo del ferrar i del desferrar [cavalleries] (...)?» (FOIX, *L'Estrella d'En Perris*, 11).
3. «Després la fosca i el silenci (...). I el desvetllar-se esmaperduts» (MARAGALL, *Al foraster*).
4. «a cada sortida de la mestressa, a cada trucar a la porta» (ID.).
5. «Amb tot aquell anar i venir de dones» (PEDROLO, *Els pòtols místics*, 223).
6. «l'interès d'aquesta editorial es concentra en un voler oferir continguts culturals» (propaganda d'unes edicions).
7. «Només se sentia el xiscler del vent (...) i el mastegar de les nostres mandíbules» (PEDROLO, *Els pòtols místics*, 255).
8. «Aquest saltar per damunt de les llengües» (A. GALÍ, *Mirades al món actual*, 218).
9. «s'endevina, però, el gran batre d'una ala d'inquietud» (E. D'ORS, *loc. cit.*).
10. «mira que és, all, un glavi per aqueix cor de mare | l'al·letar la fillada» (VERDAGUER, *Atlàntida*, VI).
11. «Abans del combregar | un rato pensarem | qui és aquell bon Déu» (J. AMADES, *Folklore de Catalunya*, II, 107).
12. «de bona hora demà | dolç serà el despertar» (*Cançó de bressol*, pop.).
13. «Entre l'escombrar i el guisar, el menjar poc i (...)» (GUILLERMINA MOTTA, *cançó*).



14. «Els calderers atabalen el veïnat amb el seu picar» (DGLC, s. v. *atabalar*).
15. «Diuen que el prometre és com una veta» (R. LATORRE, *Primer curso de catalán*, 88); «el prometre no fa pobre» (pop.).
16. «el trepig, més que caminar, sembla el teclejar d'un gran piano» (RUSIÑOL, *L'illa de la calma*).
17. «per evitar que hom m'engavanyi el fruit tranquil del dia de demà» (ESPRIU, *Prim. hist. d'Ester* (Barcelona 1966), 22).
18. «Los béns que (...) avem (...) són en menjars e vestirs e deportes e solàs» (LLULL, *DCVB*, s. v. *deport*).
19. «¿Què en faràs de l'estudiar?» (sentit de viva veu).
20. «¿Com se'n diu del roncar pel nas? — Güell» (id.).
21. «vaig veure la bella simplicitat de la manera de viure d'en Japhy» (PEDROLO, *op. cit.*, 198).
22. «m'agradava la seva manera de badallar (...), allò que no l'amoïnes-sin les excentricitats (...), el seu costum de deixar que tothom (...))» (ID., 236).
23. «als mil maldecaps que li procurava el fet de dedicar-se a l'agricultura» (ID., 236).
24. «¿Què opineu d'això que el vostre fill es passegi per aquí despullat?» (ID., 235).
25. «I la lenta boira per les cases blanques. (...) I andarejar pels recs» (ESPRIU, *op. cit.*, 48).
26. «Que és trista la vida d'un gat! No tenir (A) altre menjar que (...). No tenir (A) més pàtria que (...). || Que és trista la vida d'un bulldog! No diré ésser (A) tan lleig, perquè (...). Però tenir (A) tantes dents (...) i no poder (A) bellugar una pota (...); i sempre haver de fer (A) (...). I quan surts a passeig, haver-te d'aturar (A) a cada arbre (...) ... I allò de no poder saber (B) si aquell altre gos (...). I tenir (A) un nas tan fi (...). I (...) sempre aquell avorriment de no tenir (B') res a fer, || Que és trista la vida d'un ruc! Aquella parsimònia (C), aquella monotonia (C) dels pinsos (...). I tot el sant dia dret (A' [estar]) (...). I una còrpora tan extensa (A' [tenir]), i no tenir (A) ungles per a gratar. (...) I passar (A) (...). I sempre allò de veure't (B) l'ombra (...). I (...) sempre aquell avorriment de no tenir (B') res a fer.» (RIBA, *Sis Joans*, «Joan Feréstec»).
27. Cf. cast. «billete de ida y vuelta»  
cat. «bitllet d'anar i tornar»  
fr. «ticket d'aller et retour».
28. «s'avenia ben poc amb l'honestedat del meu procedir habitual» (PEDROLO, *M'enterro en els fonaments*, 150).
29. «Ei, tu, que això no té res a veure amb córrer!» (ID., 204).
30. «i tot el seu insistir sobre l'originalitat única de tota llengua era (...)» (G. FERRATER, «Serra d'Or», agost 1968, 35 B).
31. «que Sant Saussure ens guardi del mal pecar!» (ID., 36 A).

C) *Conclusió*. — El català antic probablement es trobava, pel que fa a la substantivació de l'infinitiu, amb una gran llibertat, com les llengües germanes.

Pompeu Fabra i els seus seguidors aconsellen d'anar amb compte substantivant els infinitius, i de fet aquest advertiment ha influït força en la fesomia de la prosa posterior a Fabra. Hom ha recorregut a aquestes solucions:

- 1) l'infinitiu sol (§ 12 A ; 12 B, 25, 26).
- 2) l'infinitiu precedit de *de* (vegeu aquí sota).
- 3) anteposició d'una base més o menys buida (*això* | *allò* | *el fet de* | *la manera de*: § 12 B, 21-26). Som a mig camí entre la solució anterior i la següent. Advertim que també el castellà i els altres idiomes poden recórrer a aquestes perífrasis, però el castellà té més llibertat de substantivació, és a dir, té més flexibilitat que el català i el francès, per exemple.

- 4) substantiu corresponent, si n'hi ha (§ 12 A ; 12 B, 25, 26).

Malgrat la pressió dels gramàtics, però, sembla que la llengua sent una notable necessitat de substantivar, probablement influïda pel sistema castellà. De manera que, amb l'evolució soferta pel francès, avui el català usual és més prop del castellà.

A part tot això que he dit, falta un estudi específic de l'infinitiu fent funció de subjecte | atribut | complement. Aquest estudi donaria més llum sobre la qüestió de lligams (zero, article, preposicions) que admet el nostre infinitiu al seu davant. Els gramàtics (ultra indicar en aquest terreny, si fa no fa, les mateixes solucions esmentades aquí sobre), sobretot fan ressaltar l'ús genuí del lligam (o introductor) *de*; per exemple, *em plau de caminar de nits*.

JOAN SOLÀ

Universitat Autònoma de Barcelona.